

Oponentský posudek

Práce: Charakteristika digitálních a imaginárních hrdinů z pohledu dospívajících na základě konceptu digitální empatie

Autor: Markéta Michalcová

Oponent: Mgr. Lukáš Hejtmánek, Ph.D.

Data byla sesbírána za účelem výzkumu ENCOUNTER zaměřeného na mentory, autorka převzala rozhovory a snaží se v rozhovorech charakterizovat digitální a imaginární hrdiny na základě konceptu digitální empatie.

V této podobě na mě práce působí kusovitým a nedodělaným dojmem. Teoretická část je pro mne špatně srozumitelná, chybí mi navázání na základní pojmy psychologie učení a osobnosti, v čem se hrdina liší od konceptů jako je “vzor” či nápodoba/imitační chování. Sekce o nápodobě, sounáležitosti a dalších tématech sociální psychologie chybí.

Metodologie výzkumu a otázky byly vedená směrem k mentoringu, celá analýza dat tak dle mého názoru není zcela validní (viz níže) a diskuse tento fakt příliš nereflekuje. Práce tak je možná o “mentorech”, stejně tak jako bylo téma samotného výzkumu, ale je presentována jako o hrdinech. Autorka definuje digitální a imaginární hrdiny jako jakéhokoli imaginárního společníka či mediální postavu, ke kterým si divák tvoří vztah na základě parasociálních interakcí. Tato definice je však tak široká, že dle mého názoru neumožňuje jasné uchopení a odlišení od příbuzných témat (online učitel, inspirace, vzor apod.) a z práce tak dle mého názoru neplynou jasné závěry. Navíc ne každá uváděná postava, zejména interaktivní, interagují. Hlavní metodologický problém pak je v tom, že autorka nereflektuje otázky pokládané ve výzkumu a definuje hrdinu spíše cirkulárně. Tento metodologický nedostatek považuji za silný a invalidující většinu postulovaných závěrů.

Doporučuji práci přepsat s jasným zaměřením a jasnou osnovou a jasnými definicemi témat, se kterými se pracuje a odlišením od stejnojmenných konceptů - co to je hrdina? V čem se jedná o jiný koncept než vzor, v čem se liší digitální a imaginární hrdina. Text by si žádal zkrátit na důležité, myšlenkově propojit a přednést s jasnou linkou. Také doporučuji sběr vlastních dat se zaměřením na konkrétní tematiku, nebo držení se tématu, na jaké byly rozhovory a texty vedeny.

Práci v této podobě **nedoporučuji** k obhajobě.

Obsah teoretické části

Teoretická část je útržková a špatně srozumitelná. Po dvojím přečtení stále nerozumím, co to je digitální empatie a jak se projevuje, kdo to je digitální hrdina, a proč se jedná o nový koncept.

Chybí mi navázání na základní pojmy psychologie učení a osobnosti, v čem se hrdina liší od konceptů jako je “vzor” či nápodoba/imitační chování. Sekce o nápodobě, sounáležitosti a dalších tématech sociální psychologie chybí. Rozumím novým trendům ve smyslu interaktivních youtuberů/vloggerů, ale autorka mezi digitální hrdiny řadí i běžné celebrity, které tento typ obsahu neprodukují. Stačí, že je vztah imaginární a jednostranný. Avšak i termín vztah je vnímán dost volně a není kvantifikován (co je vztah, co je pouze inspirace, co je online učitel atd.) To, že na YouTube sleduji videa jak „skejtovat“ přeci z jejich tvůrce nedělá mého hrdinu či interaktivní vztah.

Mixování imaginárního a digitálního “hrdiny” je též komplikované, neboť není jasné, v čem jsou tyto koncepty vůbec podobné či v čem se jasně liší. Velká část informací není odcitovaná, občas se objevují citace v textu (pan XY říká), ale chybí konkrétní citace a zdroj, kde danou informaci říká, či se jedná o sekundární citace.

Metodologie a výsledky

Metodologie je presentována nestrukturovaně a na mnoha místech. Autorka mluví o rozhovorech k jinému projektu, najednou se objevuje v textu 43 rozhovorů ale není nikde jasné, jak zrovna těchto 43 bylo vybráno a proč, z nich se 33 odstraňuje, protože se neváží k tématu. Vzhledem k zaměření práce nerozumím, proč nebyly nasbírány rozhovory s přímým zaměřením na téma. Z těchto 10ti rozhovorů se jen některé části k tématu přímo vztahují, a dle doložené tabulky ne u všech rozhovorů jsou obsaženy všechny otázky či odpovědi. Ve výsledcích se též objevují věty jako „participanti často uvádí“, ale bez informace, co to je „často“ či „občas“ a zdali participanti znamená dva či pět. Vědecký text musí být konkrétní.

Za hlavní a velký nedostatek však považuji fakt, že rozhovory a celé témat byly vedeny jiným směrem. V samotném výzkumu je jasně stanovené, že mají dospívající sdělit následující:

Má participant oblíbeného hrdinu?

Existuje ještě někdo další, kdo poskytuje participantovi oporu, inspiraci, podporuje jej a má participant ho rád?

Zná participant někoho, kdo dělá jeho vysněné povolání?

Pouze jedna z otázek je vedena vysloveně na hrdiny, z ní pravděpodobně pochází odpovědi na imaginární postavy. Ostatní otázky nejsou zaměřeny na hrdiny, ale na oporu, inspiraci a osoby dělající dané povolání. Osoba dělající povolání není ani z autorčiny vlastní definice hrdina. Analýza, která tak dospívá k závěru, že hrdina se vyznačuje tím, že podporuje, dělá podobnou práci či je něco naučí vůbec nesouvisí s hrdinstvím, avšak s faktem, že adolescent pouze odpovídal na položenou otázku, “kdo je podporuje, inspiruje a kdo dělá stejné povolání.” Toto mi připadá jako silný metodologický nedostatek, který invaliduje výsledky tematických analýz.

Autorka ve výsledkové sekci ustanovuje, že „Participanti často popisovali, že jim jejich digitální hrdina dává něco navíc, co si odnáší do svého každodenního života. Nejčastěji zmiňovali, že je pro ně digitální hrdina zdrojem inspirace nebo vzorem, a že se od něj přímo něco naučili.“ Ale toto je cirkulární problém kuřete a vejce. Výzkumníci se zeptali, kdo poskytuje dětem inspiraci, a autorka následně ustanovuje, že digitální hrdina se vyznačuje tím, že poskytuje inspiraci.

Celá výsledková sekce je tak pouze reflexí položených otázek. Zdá se, že autorka automaticky označila mediální a imaginární postavy za hrdiny, a následně jim přiřkla obsah položených otázek. Tedy hrdina je ten, kdo „dělá stejné povolání“, „poskytuje oporu“, „podporuje je“ atd.

Kritický pohled

Vzhledem k bodům zmiňovaným výše považuji kritické uvažování nad daty a metodou za nedostatečné. Z textu není vůbec jasné propojení se sociálními teoriemi, teoriemi mezilidských vztahů či psychologií obecně. A analýza data a presentovaná zjištění vůbec nereflektují metodiku práce a dotazy a závěry tak dle mého názoru nesouvisí s pokládanou otázkou, ale s mentoringem obecně (na který byl výzkum skutečně dělán). V sekci 5.2 autorka presentuje, kdo to je přirozený mentor a digitální/imaginární hrdina, avšak tento odstavec pouze představuje koncept mentora a následně zmiňuje, že mentor a hrdina se liší v tom, že se s hrdinou člověk nepotkává, ale vztah je jednostranný, V témže odstavci autorka píše, výsledky výzkumu ENCOUNTER jsou stejné jako její, tedy hrdinové mají stejný vliv jako mentoři. Jestli tomu dobře rozumím, analýza byla prováděna na totožných datech, tedy mě stejné výsledky nepřekvapují. Obecně mi oddělení mentorů a hrdinů v kontextu tohoto výzkumu nepřipadá jasné a v diskusi zcela chybí reflexe nad provázaností otázek a výsledků, směru výzkumu atd.

Styl psaní

Text je útržkovitý, nesouvislý, skáče od tématu k tématu, věty na sebe nenavazují. Text je psán spíše hovorově a chybí mu vědecká stručnost a přesnost. Každý odstavec či věta se zdá spíše výpisek bez jasného navázání na předchozí informace. Text je nadbytečně dlouhý, mnoho sekcí se vůbec neváže k tématu či jejich navázání na téma nerozumím. Informace se duplikují na 2-3 místech znovu a znovu, často i v sobě následujících větách. Informace o tom, že kvalitativní výzkum byl zvolen pro lepší pochopení a porozumění fenoménu z pohledu participantů jsem četl nejspíš 10krát, občas několikrát na téže stránce. V metodách se objevují teoretické sekce. Mnohým větám bohužel nerozumím.

Formátování

Text obsahuje mnoho překlepů, stylistických a gramatických chyb. Tabulka na str. X nezformátovaná. Citace v textu se zdají psané ručně a obsahují překlepy. Mnohdy citace chybí.

Doplňující otázky

Jak se vaše zjištění váží k teoriím mezilidských vztahů (podobnost) a teoriím sociálního učení (vzory, imitace atd.)?

Kde vzniká jistota, že dospívající popisují hrdinu a neodpovídají otázku „kdo dělá vysněné povolání?“ či „kdo mě inspiruje“?

V úvodu definujete digitálního hrdinu jako „jakéhokoli imaginárního společníka či mediální postavu, ke kterým si divák tvoří vztah na základě parasociálních interakcí.“. Jak tuto definici splňuje Mirek Dušín, uvedený jedním z participantů, se kterým žádné interakce neprobíhají?

V čem je koncept digitálního hrdiny nový, jak tvrdíte? Rozumím streamerům a vloggerům, ale proč je Justin Bieber něco jiného, než např. Elvis Presley před 70ti lety, pokud přímo neinteraguje?

Lukáš Hejtmánek

V Praze 24.8.2023